

Häckfåglar på Fiskarholmen 2000-2008

Jan Sondell

Fiskarholmen är en fin häckningsö i norra Fiskarfjärden. Den vitkindade gåsen ruvar ut flera kullar och måsar och tärnor försöker föda upp ungar på ön med varierande framgång. Kråkor, minkar, människor och även vädret påverkar oftast häckningsresultaten negativt. År 2008 lyckades häckningarna bra. Frågan är om fåglarna behöver mer skydd eller om människor och natur kan samexistera utan förbudsskyltar.

Fiskarholmen ligger i östra Mälaren i norra delen av Fiskarfjärden mellan de stora öarna Kungshatt och Lovön. Ön är ca 1,5 hektar stor och består i huvudsak av hållmark, främst på södra och västra sidan. I norr och öster finns buskar och träd av främst tall, al, ek, sälg och björk. Stränderna är tämligen branta och det är lite krångligt att lägga till med båt. Svall från passerande båtar gör det också besvärligt att få till en bra angöring. Under fina försommardagar kan upp till sex båtar ligga vid holmen och människor går då iland för att sola. Något landstigningsförbud finns inte.

Holmens fågelliv kan studeras med tubkikare från Lovön – Lindödelan – och från Gällstaö på Ekerö. Från Kungshatt skymms sikten av träd och buskar på ön. Själv bor jag på Gällstaö och observationerna är gjorda därifrån. Avståndet är drygt 1,5 km vilket betyder att jag har dålig kontroll på mindre fåglar som t ex vadare och skyddsfrågande andhonor och ungar. Nedan går jag igenom holmens karaktärsfåglar som utgörs av måsar, gäss och några andra större fåglar. Först 2000 när jag det året skaffade en ny tubkikare började jag mera regelbundet spana av holmen.

Artlista

Vitkindad gås

Den vitkindade gåsen har börjat häcka på Fiskarholmen under den aktuella perioden. Först 2004 noterade jag ruvande fåglar, men gåsen kan ha funnits något eller några år tidigare på holmen. Boet avslöjas av att en hane står på vakt på en viss plats flera timmar i sträck. Perioden 2004–2008 har 5–7 par noterats häcka varje år. Bara en nykläckt kull har observerats på holmen, den 16

juni 2005, och det paret lämnade så snart som möjligt holmen med fyra ungar och tog kurs mot NO, troligen mot Drottningholmsparkens gräsmattor.

Fiskarholmen är lite av ett fågelberg med utspridda par av vitkindade. Gässen är relativt aggressiva. Jag har sett dem driva bort kråka och två tillsammans även mink. Att klara en match mot kanadagåsen som är mer än dubbelt så stor är dock utsiktslöst.

Kanadagås

Varje år utom möjligen 2008 har ett par kanadagäss häckat på ön. År 2005 bevittnade jag hur kråka plundrade boet medan gässen tillfälligt var borta.

Gråtrut

Varje år har 5–10 par häckat utspridda över hela den mera kala delen av ön. De har fått ut ungar i normal omfattning. Någon säker trend till ökning eller minskning har inte noterats.

Silltrut

Lama försök till häckning gjordes 2005 och 2006. Så långt som till ruvning gick dock inte förberedelserna. Även åren 2000–2004 har enstaka silltrutar vistats på ön under häckningstid. År 2008 har det dock varit helt silltrutfritt. I övrigt uppträder fiskande silltrutar årligen ute på Fiskarfjärden på högsommaren tillsammans med gråtrutar. Silltrutarna är ofta i majoritet och det är inte helt ovanligt att kunna räkna in upp till 25 ex, i regel bara gamla fåglar.

Fiskmås

Fiskmåsen har en stabil förekomst på Fiskarholmen. Paren är som gråtrutarna utspridda över den trädlösa delen av ön. Varje år har ca 10 par häckat. Siffrorna är inte så precisa att det finns något underlag för att bedöma om det förekommit någon ökning eller minskning.

Skrattmås

Skrattmåsen har vissa år etablerat en koloni på holmen men inte lyckats få ut några ungar. Åren 2000 och 2001 påbörjade ca 40 par och 2003 ca 75 par häckning, men kolonierna övergavs innan några ungar blev flygga. Orsakerna var främst predation av kråka och kanske mink. Även störning från människor kan ha medverkat till misslyckandena. Ett år upphörde häckningen helt efter att det fallit mycket regn.

Först år 2008 lyckades skrattmåsar producerade flygga ungar. Hela ca 160 par fanns som mest i kolonin på sydvästra delen av ön och minst 125 ungar kom på vingarna. Antalet ungar kan ha varit fler, då observationsavståndet är för långt för en noggrann räkning.

Fisktärna

Fisktärnor har gjort häckningsförsök på Fiskarholmen i stort sett varje år, flera år tillsammans med skrattmåsar. Antalet par har varierat mellan 10 och 30 och tärnorna har oftast övergivit häckningen samtidigt med skrattmåsar. År 2008 fanns ca 20 par hela häckningsperioden och de flesta producerade någon unge. Minst 15 ungar kom på vingarna.

Enstaka tärnpar har även tidigare år lyckats få flygga ungar. År 1997, då jag flyttade till Gällstaö höll ett större antal tärnfamiljer med flygga ungar till på min och angränsande bryggor i slutet av juli. Troligen kom dessa från Fiskarholmen. Om så var fallet gick det 11 år innan fisktärnorna lyckades åstadkomma en hygglig föryngring igen.

Strandskata

Denna art har observerats på ön varje år. 2004 upptäcktes en ruvande fågel. Minst två små ungar sågs 1 juli och dessa kunde sedan följas fram till halv vuxen ålder. Möjligen flyttade föräldrarna därefter ungarna, som simmar bra, till

Foto Jan Sondell

Skrattmåskolonin 2008 på sydvästra Fiskarholmen

de omkringliggande större öarna. Ytterligare några år kan strandskata ha häckat på ön, 2007 och 2008 varnade t ex ett par. Jag tror dock inte det funnits bon varje år.

Kråka

Ön lämpar sig väl som kråkrevir och i början av 2009 sågs ett fjolårsbo och ett äldre bo. 2007 noterades flera använda bon enligt fågelrapporteringsystemet Svalan. Troligen häckar ett par på ön varje år, något som är att föredra framför att inget kråkrevir finns på ön för då kan ön istället invaderas av många icke häckande flockkråkor.

Diskussion

Att måsar och tärnor lyckades så väl på Fiskarholmen 2008 kan ha flera orsaker. Det är mycket möjligt att de stridbara vitkindade gässen hållit rent från kråkor på de öppna delarna av ön. Vidare har minken blivit mer sällsynt på senare år. Detta i kombination med gässens vakthållning har säkerligen minskat predationen på mås-ungar. När en koloni blir så stor att den omfattar 300–400 fåglar blir träckbildningen och oljudet betydande och detta har avhållit människor från att vistas i kolonin under 2008. Några skyltar om tillträdesförbud behövdes alltså inte detta år. Ytterligare en faktor av betydelse för det lyckade häckningsresultatet kan det fina vädret i månads-skiftet maj – juni ha varit.

En principfråga är om ön borde ha tillträdesförbud eller inte under fåglarnas häckningstid. Skrattmåsen är numera så ovanlig att de få häckningsplatserna i kommunen borde skyddas. Även fisktärnan har minskat på senare år. Samtidigt måste det finnas stränder för människor att solbada på. Det bästa vore kanske om man kunde arbeta med en ”avvaktande” avlysning som fastställs geografiskt först när man ser om fåglar börjat häcka och i så fall kolonins utbredning. På så sätt kunde Fiskarholmen delas mellan de solbadande och fåglarna.

En avvaktande fridlysning innebär att mer resurser från naturvårdande myndigheter krävs för årlig uppsättning av skyltar i slutet av maj. Ett annat alternativ är att man inte har någon

fridlysning utan bara sätter upp skyltar med uppmaning att visa hänsyn. Kolonin med skrattmåsar och fisktärnan upptog bara en ungefär en femtedel av den öppna delen av ön, ca 0,15 ha. Spritt över hela ön fanns dock dessutom vitkindade gäss, gråtrutar och fiskmåsar samt till och från strandkator. (Någon brist på platser för solbad finns egentligen inte i närområdet. Hela Kungshatts västligaste strand består av lämpliga hållar, en sträcka på drygt en halv kilometer.)

En generell åtgärd som minskar predationen från kråka i måskolonier är röjning av träd och buskar. Om delar av holmen kalhuggs får kråkan svårare att närma sig kolonin. Finns däremot en trädridå tar kråkan denna som utgångspunkt för raider mot ägg och ungar. En sådan successiv predation brukar sluta med att kvarvarande häckfåglar förr eller senare ger upp. Detta hände förmodligen med skrattmåsar några av de tidigare åren på 2000-talet. Möjligen har gässens närvaro minskat denna typ av predation. Att kalhugga Fiskarholmen känns hursomhelst som ett för stort ingrepp. Att däremot ta bort en del buskar som växer mellan hållarna på den västra och södra delen vore bra.

Sammanfattningsvis är Fiskarholmen en ö lite utöver det vanliga i Mälaren. Skrattmåsar häckar inte på så många andra ställen och ett litet fågelberg med vitkindade gäss som tar hand om en del predatorer är inte heller så dumt.